Σώτος Βασιλειάδης

Γκεόργκ Φρίντριχ Χαίντελ

Ο Γκεόργκ Φρίντριχ Χαίντελ γεννήθηκε στη Χάλλε της Σαξονίας το 1685, τον ίδιο, κατά σύμπτωση, χρόνο που γεννήθηκε και ο Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπαχ. Από μικρός έδειξε κλίση και προτερήματα για τη μουσική. Όμως, ο πατέρας του, είχε αντίθετη γνώμη και τον προόριζε για το νομικό κλάδο. Ωστόσο, ο νεαρός Χαίντελ δεν άφησε ακαλλιέργητο, το καλλιτεχνικό του ένστικτο. Με τη θεληματικότητα που τον διέκρινε, κατάφερε ν' ανεβάσει κρυφά ένα κλαβεσέν στο πάνω πάτωμα του πατρικού σπιτιού, μελετώντας με προφυλάξεις τη νύχτα, όταν όλοι κοιμόντουσαν κι ακόμα, ν' ανεβαίνει στη στέγη για να μελετήσει βιολί. Κάποιος πρίγκιπας της Σαξ-Βαϊσενφελς που έτυχε ν' ακούσει τον ταλαντούχο νέο και εξετίμησε τα προσόντα του, έπεισε τον πατέρα του, να συντελέσει στην ανάπτυξη του θείου δώρου του γιού του και έτσι ανάθεσε τη μουσική διαπαιδαγώγηση του, στο φημισμένο οργανίστα Ζαχάου, που επί δύο χρόνια, του δίδαξε όργανο, αντίστιξη και φούγκα.

Επειδή, στη γενέτειρά του δεν υπήρχαν δυνατότητες για ευρύτερες σπουδές, μόλις είχε συμπληρώσει τα 13 χρόνια, τον έστειλε ο πατέρας του, στο Βερολίνο όπου μαθήτευσε πλάι στον Αριόστι και απόσπασε την εύνοια του εκλέκτορα του Μπράντενμπουργκ. Μετά το Βερολίνο, πήγε στο Αμβούργο όπου γνώρισε και συνδέθηκε σαν επαγγελματίας μουσικός, παίζοντας βιολί στην ορχήστρα της όπερας.

Κάποιο τυχαίο περιστατικό, η αντικατάσταση στο κλαβεσέν του απουσιάσαντος συναδέρφου του Κάϊζερ, απόδειξε την αξία και τις ικανότητες του νεαρού και άγνωστου τότε ακόμα Χαίντελ. Συνεχίζοντας τις μετακινήσεις του, πήγε το 1706 στην Ιταλία όπου γνωρίστηκε με τους ονομαστούς μουσικούς της εποχής Κορέλλι, Σκαρλάττι, Στέφανι. Τα ταξίδια και οι επαφές αυτές, στάθηκαν ωφέλιμα για την μετέπειτα σταδιοδρομία του. Στο μεταξύ, είχε αρχίσει να επιδίδεται στη σύνθεση και αρκετά έργα του παίχτηκαν στη Γερμανία και στην Ιταλία, όπως οι όπερες: «Αλμίρα της Καστίγης», «Νέρων», «Φλορίντα», «Δάφνη», «Αγριππίνα», «Ροντρίγκο», το ορατόριο «Ανάσταση», η καντάτα «ο θρίαμβος του χρόνου», κ.α.

Στα τέλη του 1710, εκπληρώνοντας επιθυμία του, πηγαίνει στο Λονδίνο, όπου μετά από λίγο, παίχτηκε στο θέατρο «Χάυ Μάρκετ» η όπερά του «Ρινάλντο» που, παρότι έκανε λίγες παραστάσεις, η μουσική πουλήθηκε ευρύτερα με αποτέλεσμα να φέρει σημαντικά κέρδη στον εκδότη. Ο Χαίντελ, θέλοντας να πειράξει τον εκδότη, του είπε: «Κύριε, για να υπάρξει ισότητα μεταξύ μας, έχετε την καλοσύνη να γράψετε εσείς την προσεχή όπερα κι εγώ να την πουλήσω;»
Επειδή οι Άγγλοι, από το θάνατο του Πάρσελ, δεν αξιώθηκαν να δουν άλλο ισάξιο δικό τους συνθέτη, εξετίμησαν πολύ τον Χαίντελ, και πέτυχαν να τον κρατήσουν οριστικά κοντά τους. Στη χώρα αυτή ο Χαίντελ, ανέπτυξε τη μεγαλύτερη δράση και σύνθεσε τα πιο αντιπροσωπευτικά του

έργα. Οι Άγγλοι τον αποκαλούσαν τιμητικά, Μίλτωνα της μουσικής, επιδαψιλεύοντας του τις πιο εξαιρετικές φιλοφρονήσεις και περιποιήσεις. Ο Δούκας του Σαντός τον προσέλαβε διευθυντή της εκκλησιαστικής χορωδίας και τον εγκατάστησε στο CANNONS-CASTLE όπου του δόθηκε η ευκαιρία, κατά την περίοδο αυτή, να γράψει αρκετά έργα.

Το 1720 ίδρυσε θέατρο Όπερας που λειτούργησε μέχρι το 1728. Στο διάστημα αυτό σύνθεσε περί τα 15 μελοδράματα και ανάπτυξε τη μεγαλύτερη δραστηριότητά του. Μερικές από τις όπερες αυτής της εποχής, είναι: «Ρανταμίστο», «Ιούλιος Καίσαρ», «Σκιπίων», «Αλέξανδρος», «Ριχάρδος Α΄», κ.α. Αλλά, όσο ωφέλιμος ήταν για το θέατρο, σαν συνθέτης, τόσο καταστρεπτικός ήταν σαν άνθρωπος που, με το ευέξαπτο του χαρακτήρα, κίνησε την αντιπάθεια των καλλιτεχνών του θιάσου και των διευθυντών του θεάτρου, με αποτέλεσμα τη ρήξη και διάλυση της εταιρείας.

Το 1729 κάνει άλλη μια προσπάθεια, γράφοντας καινούριες όπερες και μετακαλώντας άλλους καλλιτέχνες, για να καταλήξει και πάλι σε αποτυχία, με ζημία όχι μόνο οικονομική, αλλά και με κλονισμό της υγείας του που τον ανάγκασε ν' αποσυρθεί στο Αιξ Λα Σαπέλλ για ν' ανακτήσει τις δυνάμεις του και να γιατρέψει την παραλυσία του δεξιού του χεριού, όπως και πέτυχε να θεραπευτεί μέσα σε μικρό, σχετικά, χρονικό διάστημα, χάρη στη γερή του ιδιοσυγκρασία. Ξαναδόθηκε στη δημιουργική του εργασία και έγραψε μερικές ακόμα όπερες, αλλά με μειωμένη, ολοένα, επιτυχία. Η αποτυχία του Χαίντελ στην όπερα, είχε και την καλή άποψη γιατί του άνοιξε το δρόμο προς τη σύνθεση του ορατορίου όπου ήταν προορισμένος να μεγαλουργήσει και να προσφέρει έργα που και σήμερα εκτελούνται και θαυμάζονται για τη μεγαλειώδη ομορφιά τους.

Μερικά από τα ορατόριά του: «Σαούλ», «Ισραήλ», «Σαμψών», «Σεμέλη», «Ηρακλής», «Ιούδας ο Μακκαβαίος», «Ιωσήφ», «Σολομών», «Θεοδώρα», «Ιεφθάε», κ.α. Πάνω απ' όλα στέκεται ο «Μεσσίας» (1741), το αριστούργημά του, που γράφτηκε σε 24 ημέρες και έγινε ένα από τα δημοφιλέστερα ορατόρια. Στο Λονδίνο μάλιστα έχει τόσο εκλαϊκευτεί, ώστε βρίσκονται εκατοντάδες τραγουδιστές και μουσικοί που το κατέχουν σε σημείο που να μπορούν να το εκτελέσουν και από μνήμης. Ορισμένα από τα ορατόρια του μπορεί να πάρουν το χαρακτηρισμό του «μουσικού δράματος», ως μη έχοντα θρησκευτικό, αλλά μάλλον ύφος «δραματικής εποποιίας» και που – κατά τον Ρομαίν – αποτελούν ένα «Κορύφωμα της τέχνης του ΙΗ΄ αιώνα».

Παράλληλα, έγραψε ένα μεγαλειώδες «Τε Ντέουμ», καθώς και συνθέσεις οργανικής μουσικής, όπως Κοντσέρτα Γκρόσσι, Κοντσέρτα για όργανο, Σουίτες για κλαβεσέν, Σονάτες για βιολί και μπάσσο ή για 2 βιολιά και μπάσσο, «Μουσική του Νερού» με την ευκαιρία νυχτερινής γιορτής στον Τάμεσι, παρουσία του Βασιλέως Γεωργίου του Α΄.

Η μουσική του είναι αντανάκλαση του ψυχικού κόσμου ενός ανθρώπου με αυθορμητισμό, με ορμητικά πάθη, με ατσαλένια θέληση, αλλά και δυνατούς θυμούς. Η τέχνη είναι άψογη, η

μορφή αυστηρή και ορθή, η αναλογία με μεγάλη προσοχή. Πρόκειται για δημιουργία που είναι αποτέλεσμα συνδυασμένης δυνάμεως, υγείας και ισορροπίας.

Το γράψιμο του είναι ολόφωτο, χωρίς στρυφνές και μπερδεμένες μουσικές ιδέες. Πλάι στην ευλύγιστη μελωδία, που πήρε από τους Ιταλούς, αντιπαραθέτει μεγάλα επίπεδα, πλατιές γραμμές. Επιδίδεται στη μεγαλόπρεπη αρχιτεκτονική του ήχου και γι' αυτό, οι χορωδίες, κυριαρχούν στα ορατόριά του.

Είναι μια φύση πλούσια, ορμητική, αλλά και αυτοκυρίαρχη. Ένας τρυφερός καλλιτέχνης που αναπολεί, στις ώρες του, τη φύση, που ζωγραφίζει τα αισθήματα με μια ευγενική συγκίνηση. Αν, η μουσική δημιουργία του, έχει τη λάμψη και το θέλγητρο της ιταλικής μουσικής, υπερτερεί από αυτή σε δυναμισμό. Έχει χαρακτήρα κυριαρχικό, σαν εκείνη που ξαναβρίσκεται στη μουσική του Γκλουκ, του Μπετόβεν που, και οι δύο τους, αναγνώρισαν τη συγγένεια της δικής τους, προς τη δική του μεγαλοφυΐα και ιδιαίτερα ο Μπετόβεν που είπε για τον Χαίντελ: «Είναι μεγάλος και ικανός συνθέτης. Από αυτόν, μπορώ να πάρω μαθήματα».

Ήταν ψηλός, εύσωμος με ωραία κατατομή και γλυκιά έκφραση που ερχόταν σε αντίθεση με τον τόσο ευέξαπτο και παράφορο χαρακτήρα του. Έμεινε άγαμος και ούτε αναφέρονται, στις βιογραφίες του, ερωτικοί δεσμοί του με γυναίκες. Ο ζωγράφος Γκουπύ, ο μαθητής του Σμιθ και κάποιος βαφέας Χούτερ, είναι τρία πρόσωπα με τα οποία έκανε συχνά παρέα. Απόφευγε συστηματικά τις κοσμικές συγκεντρώσεις και αρνούνταν τις προσκλήσεις εκ μέρους ευγενών Άγγλων που, γι' αυτή τη συμπεριφορά του, τον αποκαλούσαν «αρκούδα». Αλλ' αυτή η «αρκούδα» άφησε αριστουργήματα που, πιθανό, να μη κατόρθωνε να τα δημιουργήσει αν σπαταλούσε τον καιρό του, στις διασκεδάσεις και στις κοσμικές συναναστροφές.

Καθώς ο Μπαχ, έτσι και ο Χαίντελ αισθάνθηκε, το 1750, τα πρώτα συμπτώματα που μετά από λίγο, θα έφερναν την πλήρη τύφλωσή του. Ωστόσο, δέχτηκε με εγκαρτέρηση το ανεπανόρθωτο πλήγμα. Ανέθεσε στο μαθητή του Σμιθ την επιμέλεια και διεύθυνση της εκτελέσεως των έργων του, ενώ εκείνος κλείστηκε σπίτι του, περιμένοντας ήσυχος και ήρεμος το θάνατο που συνέβη στις 13 Απριλίου 1759. Του έγινε μεγαλοπρεπής κηδεία και ενταφιάστηκε στο Ουεστμίνστερ, κοντά στους τάφους Βασιλέων και άλλων επιφανών ανδρών, που η μνήμη τους, λατρεύεται από τον αγγλικό λαό.

Επτά χειρόγραφοι τόμοι του Χαίντελ αγοράστηκαν σε δημοπρασία από τον γάλλο Βικτώρ Σέλχερ που τους χάρισε αργότερα στο Ωδείο των Παρισίων, συγγράφοντας και ένα βιβλίο γύρω από τη ζωή και το έργο του Χαίντελ.